

ОБУКА

**ЕТИКАТА
КАКО ПРЕДУСЛОВ ЗА СОЗДАВАЊЕ
НА ПОЕДИНЦИ И ИНСТИТУЦИИ
СО ИНТЕГРИТЕТ**

M-r ILIR ISENI

- Судија на Основен суд Дебар (во мирување)
- Поранешен Претседател на Основен суд Дебар
- Заменик директор на Академијата за судии и јавни обвинители (АСЈО)

INT**E**GRITY
ETH
C

СОДРЖИНА НА ПРЕЗЕНТАЦИЈАТА

1. Разграничувањето на концептите: Морал – Етика – Интегритет
 2. Етиката како предуслов за создавање индивидуа со интегритет
 3. Етиката како предуслов за создавање институција со интегритет
 4. Меѓународни и домашни документи за стандардите поврзани со етиката
 5. Кодексот за етика на судиите и судиите поротници
- Принципот: Интегритет

**„Најважниот човечки потфат е стремежот
кон моралот во нашите постапки“.**

– Алберт Ајнштајн.

1. МОРАЛ – ЕТИКА – ИНТЕГРИТЕТ (1)

МОРАЛ	ЕТИКА	ИНТЕГРИТЕТ
Моралот се однесува на систем на принципи и правила кои ја дефинираат добрата и лошата постапка во еден општествен контекст.	Етиката е област на филозофијата што се занимава со теориите и принципите на моралното однесување.	Интегритетот се однесува на доследноста на личноста или институцијата во следењето на своите морални принципи и етички стандарди.
Моралот е личен и општествен , и честопати се темели на религиозни, културни или традиционални вредности.	Тоа е научната студија на моралот , која ја истражува вистината за тоа што е правилно или неправилно, добродетелно или злонамерно, и ја разгледува моралната одговорност.	Интегритетот значи дека личноста ја одржува својата морална и етичка структура дури и во ситуации кога не е под надзор или не се очекува тоа .

1. МОРАЛ – ЕТИКА – ИНТЕГРИТЕТ (2)*

МОРАЛ	ЕТИКА	ИНТЕГРИТЕТ
Пример: Моралот може да се гледа во одлуките на поединецот кога донесува одлуки што се сметаат за морално исправни во неговата или нејзината култура, како што е некрадење или грижата за семејството.	Пример: Во контекст на професионалната етика, како што е медицината или правото, постојат утврдени правила кои ги регулираат практиките на професионалците (како што се приватноста на пациентите, или правото на одбрана), а тие правила се предмет на постојано оценување и развој според новите морални размислувања.	Пример: Личност со интегритет ќе одбие да прифати мито или други коруптивни понуди, дури и ако никој не го гледа, затоа што се држи до принципот на чесност и праведност.
Моралот е, со други зборови, внатрешен кодекс на постапки кои се базирани на тоа што луѓето сметаат за добро и зло во нивната култура или верска традиција.	Етиката се обидува да даде одговор на прашања како: „Што е најдобро да се направи?“ и „Како треба да се однесуваме во одредени ситуации?“	Интегритетот подразбира искреност, верност на принципите, и дејствување во согласност со внатрешните морални убедувања, без оглед на надворешниот притисок или можноста за лични бенефити.

Како се
поврзуваат
овие три
концепти?

1. МОРАЛ – ЕТИКА – ИНТЕГРИТЕТ (3)

МОРАЛ	ЕТИКА	ИНТЕГРИТЕТ
Моралот е основата на која се гради етиката. Моралот ги дефинира вредностите што се сметаат за добри и исправни во општеството, а етиката ја проучува и развива теоријата за тоа што е правилно или погрешно, базирајќи се на тие морални принципи.	Етиката обезбедува теоретски насоки и правила за што е правилно, додека интегритетот гарантира дека овие етички принципи се применуваат доследно во секојдневниот живот.	Интегритетот е одраз на тоа дали некој навистина ги следи моралните и етичките принципи во пракса, без оглед на надворешните фактори или можности за личен профит.

1. МОРАЛ – ЕТИКА – ИНТЕГРИТЕТ (4)

МОРАЛ – ЕТИКА - ИНТЕГРИТЕТ

Во правосудниот систем: Судии и адвокати се должни да се водат според моралните принципи на правдата и правото, што претставува основа за етиката на нивните професионални дејства.

Доколку тие постојано ги следат овие стандарди, покажуваат интегритет во својата работа, и се доверливи за јавноста.

Во бизнисот: Претприемачите и компаниите често се соочуваат со одлуки кои се однесуваат на нивните етички принципи.

Одлуката да се одржат високи стандарди и да се избегнуваат практики како што се корупција и манипулации ја одразува нивната посветеност на интегритетот.

Во секојдневниот живот: Човек со силен морал ќе донесе одлуки кои се во согласност со неговите или нејзините принципи за доброто и лошото.

Етиката му помага на тој човек да го изгради своето разбирање за тоа како најдобро да постапи, додека интегритетот го натера да остане доследен на тие принципи во сите ситуации.

1. МОРАЛ – ЕТИКА – ИНТЕГРИТЕТ (5)

МОРАЛ – ЕТИКА - ИНТЕГРИТЕТ

Моралот, етиката и интегритетот се три поврзани, но различни концепти кои го обликуваат нашето однесување.

Моралот ги поставува основните правила за тоа што е добро и лошо, етиката ги проучува и развива овие правила, додека интегритетот е капацитетот и силата на личноста да ги применува овие правила во секојдневниот живот.

Сите три се клучни за изградба на праведни, чесни и одговорни индивидуи и институции.

**2. ЕТИКАТА
КАКО ПРЕДУСЛОВ ЗА
СОЗДАВАЊЕ
ИНДИВИДУА СО
ИНТЕГРИТЕТ**

- 1. Развој на морални вредности**
- 2. Способност за критичко
размислување и самопочит**
- 3. Одговорност за своите постапки**

2. ЕТИКАТА КАКО ПРЕДУСЛОВ ЗА СОЗДАВАЊЕ ИНДИВИДУА СО ИНТЕГРИТЕТ (1)

1. РАЗВОЈ НА МОРАЛНИ ВРЕДНОСТИ

За да се создаде индивидуа со интегритет, потребно е развивање на длабок систем на морални вредности. Овие вредности вклучуваат честност, одговорност, почитување на правата на другите, и спремност да се прифатат последиците од сопствените одлуки.

Индивидуата со интегритет се води од принципи, а не од лични интереси или краткорочни добивки.

Таква личност ќе прифаќа и ќе ги исполни своите обврски без компромис во однос на етичките стандарди, дури и кога тоа подразбира носење на тешки одлуки.

2. ЕТИКАТА КАКО ПРЕДУСЛОВ ЗА СОЗДАВАЊЕ ИНДИВИДУА СО ИНТЕГРИТЕТ (2)

2. СПОСОБНОСТ ЗА КРИТИЧКО РАЗМИСЛУВАЊЕ И САМОПОЧИТ

Етиката како предуслов за создавање личност со интегритет ја вклучува и способноста за самооценка и критичко размислување.

Индивидуа со интегритет ќе биде способна да ги анализира своите постапки и да ги согледа последиците кои тие можат да ги имаат врз другите и врз заедницата во целина.

2. ЕТИКАТА КАКО ПРЕДУСЛОВ ЗА СОЗДАВАЊЕ ИНДИВИДУА СО ИНТЕГРИТЕТ (3)

3. ОДГОВОРНОСТ ЗА СВОИТЕ ПОСТАПКИ

Личност со интегритет не го избегнува носењето одговорност за своите одлуки, туку ја презема одговорноста дури и кога резултатите се неповолни.

Ова ја гради довербата во неа и ја зацврстува нејзината морална стабилност.

**3. ЕТИКАТА
КАКО ПРЕДУСЛОВ ЗА
СОЗДАВАЊЕ
ИНСТИТУЦИЈА СО
ИНТЕГРИТЕТ**

- 1. Институционални вредности и кодекси на етика**
- 2. Контрола и надзор**
- 3. Обучување и развој на кадарот**
- 4. Превенција и санкционирање на неетичко однесување**

3. ЕТИКАТА КАКО ПРЕДУСЛОВ ЗА СОЗДАВАЊЕ ИНСТИТУЦИЈА СО ИНТЕГРИТЕТ (1)

1. ИНСТИТУЦИОНАЛНИ ВРЕДНОСТИ И КОДЕКСИ НА ЕТИКА

За создавање институции со интегритет, потребно е да се развијат и применуваат јасни кодекси на етика и процедури кои ги дефинираат моралните и професионалните стандарди за функционирање на институцијата. Овие кодекси треба да вклучуваат принципи како:

А) Транспарентност: Одлуките на институцијата мора да бидат јасни, отворени и достапни за јавноста.

Б) Правичност: Институцијата мора да се однесува со еднаква почит и правичност кон сите, без дискриминација.

В) Одговорност: Институциите треба да одговараат за своите постапки и одлуки и да ја преземаат одговорноста за нивните ефекти на заедницата.

3. ЕТИКАТА КАКО ПРЕДУСЛОВ ЗА СОЗДАВАЊЕ ИНСТИТУЦИЈА СО ИНТЕГРИТЕТ (2)

2. КОНТРОЛА И НАДЗОР

За да се обезбеди дека институцијата функционира со интегритет, потребно е да постојат механизми за контрола и надзор. Овие механизми гарантираат дека одлуките на институцијата се донесуваат во согласност со етичките принципи и дека нема место за **корупција** или **злоупотреба на моќ**.

Пример за тоа може да бидат независни тела за надзор и ревизија кои се одговорни за следење на активностите на институцијата и за истражување на можни случаи на злоупотреби или неправилности.

3. ЕТИКАТА КАКО ПРЕДУСЛОВ ЗА СОЗДАВАЊЕ ИНСТИТУЦИЈА СО ИНТЕГРИТЕТ (3)

3. ОБУЧУВАЊЕ И РАЗВОЈ НА КАДАРОТ

Институциите мора да вложуваат во обука и развој на својот персонал за етичко и интегритетско однесување.

Обуките за етика и интегритет треба да бидат дел од редовната професионална обука на сите вработени, од највисоките раководители до најниските позиции.

Ова создава култура на интегритет во рамките на институцијата.

3. ЕТИКАТА КАКО ПРЕДУСЛОВ ЗА СОЗДАВАЊЕ ИНСТИТУЦИЈА СО ИНТЕГРИТЕТ (4)

4. ПРЕВЕНЦИЈА И САНКЦИОНИРАЊЕ НА НЕЕТИЧКО ОДНЕСУВАЊЕ

Една институција со интегритет не само што поставува стандарди за етичко однесување, туку и активно се бори против неетичките практики.

Превенцијата на корупција, фаворитизам и злоупотреба на положба се клучни за зачувување на интегритетот на институцијата.

Институциите треба да применуваат ефективни санкции во случаи на нарушување на етичките стандарди.

3. ЕТИКАТА КАКО ПРЕДУСЛОВ ЗА СОЗДАВАЊЕ ИНСТИТУЦИЈА СО ИНТЕГРИТЕТ (5)

ЗАКЛУЧОК

Етиката е основа за создавање индивидуа и институции со интегритет.

Без етички стандарди и принципи, невозможно е да се гради доверба и почит од страна на јавноста, а интегритетот на поединците и институциите ќе биде ослабен.

Институциите мора да вложуваат во воспоставување на етички кодекси, механизми за контрола и обуки за етика, додека поединците треба да се водат од морални вредности и да преземаат одговорност за своите постапки.

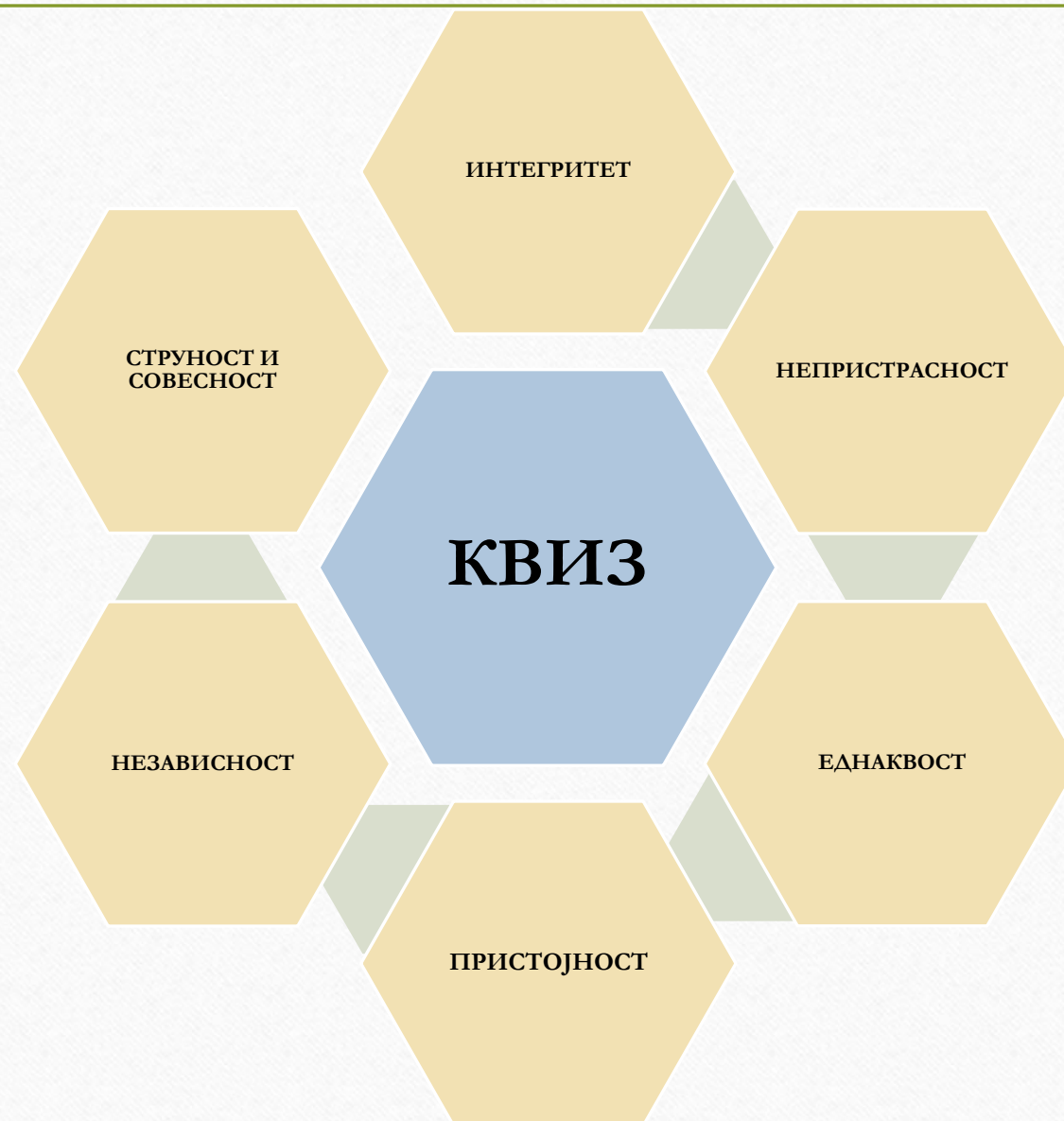
Само така ќе се создадат силни и одговорни институции кои ќе ја служат заедницата и ќе обезбедат праведност и правичност во општеството.

4. Меѓународни документи за стандардите поврзани со етиката (1)

- Повелбата на Обединетите Нации (1945)
- Универзалната декларација за човековите права (1948)
- Европската конвенција за човекови права (1950)
- Основни начела за независноста на судството на Обединетите нации (1985)
- Препораката бр.Р (94) 12 на Комитетот на министри до Земјите членки за независноста, ефикасноста и улогата на судиите (1994)
- Европската повелба за Законот за судии (1998)
- Мислење бр. 3 на Советодавниот совет на Европските судии (КСЕС) за Комитетот на Министри на Советот на Европа за принципите и правилата за професионалното поведење на судиите, етика, несоодветно однесување и непристрасност (2002)
- Бенгалорски принципи за судско поведење (Хаг, 25-26 Ноември 2002)
- ГРЕКО препораки, четврт круг на евалуација Спречување на корупција кај пратениците, судиите и обвинителите (2020)

4. Домашни документи за стандардите поврзани со етиката (2)

- Уставот на Република Северна Македонија (*Службен Весник на РМ број 52/1991; 1/1992; 31/1998; 91/2001; 84/2003; 107/2005; 107/2005; 3/2009; 13/2009; 49/2011; 6/2019*)
- Закон за Судовите (*Службен Весник на РМ, број 58/2006; 62/2006; 35/2008; 61/2008; 118/2008; 16/2009; 150/2010; 39/2012; 83/2018; 198/2018; 96/2019*)
- Кодекс за етика на судиите и судиите поротници (*Септември, 2019*)
- Прирачник за спроведување на кодексот за етика на судиите и судиите поротници (*2020*)
- Судски деловник (*Службен Весник на РМ број 66/2013 година*)

КВИЗ (1)

- Судија пребарува во Google информација за минатото на обвинетиот без да ги информира за тоа странките во постапката

(непристрасност)

- Судијата е делегиран во друг суд врз основа на одлука на Судскиот совет, без да се основа на официјални обзнанени критериуми и може да се отповика во секое време.

(независноста)

- Причините во писмената пресуда се компетно различни од суштинските причини за пресудата дадени усмено

(интегритет)

КВИЗ (2)

- Во текот на постапката судијата кажува вицеди, базирано на стереотипи поврзани на расата на обвинетиот

(еднаквост)

- Судијата, кој претходно бил јавен обвинител, често се социјализира со поранешните колеги и воспоставува блиски односи со нив

(пристојност)

- Судијата се обраќа до судски службеник на дејствува непристојно и за негови лични услуги и за негови блиски

(стручност и совесност)

6. Кодексот за етика на судиите и судиите поротници

Примарна цел на овој, како и на секој кодекс воопшто, е да се **афирмираат морални и етички вредности**, односно да се испрати своевидна порака до секој судија и судија поротник од аспект на нивното секојдневно постапување.

Кодексот ги преточува **меѓународните стандарди и законските одредби** во едноставни правила за однесување.

Втората цел, пак, на Кодексот, е да **предизвика саморефлексија** кај лицата на кои се однесува (судиите/судиите поротници), односно да ги **мотивира** да извршат проценка на сопствените ставови и однесувања.

Исто така, Кодексот нуди **можност за разрешување** на моралните и етичките дилеми и прашања преку контакт со **Советодавното тело за судска етика**.

Следствено, Кодексот претставува моќна алатка во насока на **афирмирање на интегритетот на судската власт** односно секој судија и судија поротник.

5. Кодексот за етика на судиите и судиите поротници - принципи

5.1. Принципот: Независност

Независноста на судството е предуслов за владеењето на правото и претставува основна гаранција за правично судење.

Според тоа, секој судија и судија поротник треба да ја поддржува и да дава пример за судиската независност, како во однос на индивидуалните, така и во однос на институционалните аспекти.

5.2. Принципот: Непристрасност

Непристрасноста е од суштествено значење за соодветно извршување на судиската функција.

Судијата/судијата поротник е должен да ја врши судиската функција непристрасно, како при донесувањето на одлуките, така и во водењето на постапките.

5.3. Принципот: Интегритет

Интегритетот е атрибут на чесност и праведност.

Судијата или судијата поротник секогаш не само во извршувањето на службените должности постапува чесно и на начин што е од корист за соодветното вршење на судиската функција.

5.4. Принципот: Пристојност

Пристојноста и соодветното - културно однесување на судијата/судијата поротник се од суштинско значење за вршењето на сите активности на судиската функција.

5.5. Принципот: Еднаквост

Обезбедувањето еднаквост во постапката за сите пред судовите е од суштинско значење за соодветното вршење на судиската функција.

5.6. Принципот: Стручност и совесност

Стручноста и совесноста се предуслови за соодветното извршување на судиската функција.

5.3. Принципот: Интегритет (1)

Судијата/судијата поротник се однесува беспрекорно од гледна точка на секој разумен набљудувач.

Однесувањето на судијата/судијата поротник како во професионалниот, така и во приватниот живот, ја потврдува довербата на луѓето во интегритетот на судството.

Судијата/судијата поротник не смее да го користи угледот на судиската функција за задоволување на приватните интереси или на интересите на некој член од семејството или на кого било друг. Судијата/судијата поротник не смее да дозволи другите да добијат впечаток дека некој е во посебна позиција несоодветно да влијае врз него при неговото вршење на судиските должности.

5.3. Принципот: Интегритет (2)

Судијата/судијата поротник, членовите на неговото семејство или лица кои живеат во исто домаќинство со него, не смеат да примаат, ниту да бараат никакви подароци, заеми, ниту пак други услуги од странки или лица кои имаат или би можело да имаат интерес во определен предмет или достава на продукти или услуги на судот, во однос на нешто што судијата може да го направи, односно да пропушти да го направи во врска со вршењето на судиската функција, освен по исклучок протоколарни подароци стекнати на службени посети, приеми или прослави.

Забраната за примање подароци се однесува на материјални подароци и нематеријални бенефиции.

Под материјален подарок се подразбира пари, хартии од вредност, предмети, права и други услуги понудени на судијата или судијата поротник или нему блиски лица за преземање односно непреземање на определено дејствие при вршење на судиската функција.

5.3. Принципот: Интегритет (3)

Под нематеријална бенефиција се подразбира секоја корист за судијата/судијата поротник, која не се обезбедува со плаќање, со цел да делува или да се воздржува од делување во согласност со своите обврски или да ги врши неговите надлежности спротивно на службените обврски и одредбите од овој Кодекс. Нематеријалната бенефиција исто така подразбира попуст во цени и услуги поради функцијата на судијата/судијата поротник, како и бесплатен професионален совет на судијата/судијата поротник.

Под протоколарен подарок се подразбираат подароци примени од страна на службени лица или од меѓународни организации, дадени за време на посети, приеми гостувања или прослави, чија вредност не надминува 3000 денари во дадена година.

5.3. Принципот: Интегритет (4)

Претседателот на судот води Регистар со податоци за протоколарни подароци во кој го внесува: видот на подарокот, вредноста на подарокот, подарувачот, примачот, времето и местото на примање. Податоците од Регистарот за протоколарни подароци, претседателот на судот ги испраќа до Советодавното тело за судиска етика.

Судијата/судијата поротник ги познава своите и финансиските интереси на членовите на своето семејство.

“Има седум работи кои ќе не уништат:

1. Богатство без работа,
2. Задоволство без совест,
3. Знаење без карактер,
4. Религија без жртвување,
5. Политика без принципи,
6. Наука без човечност,
7. Работа без етика“

- *Mahatma Gandhi*

КРАЈ/ FUND

ВИ БЛАГОДАРАМ!

JU FALEMINDERIT!